

Radicaal laanbeeld: danzicht met verschillende boomsoorten, een tussensoort en verjonging

Van beukenlaan tot bonte bomenmix: eerst verbeelden, dan kiezen

Visualisaties van SmitsRinsma maken toekomstscenario's voor historische lanen concreet

De kaarsrechte bomenlanen zijn een belangrijk onderdeel van de Koloniën van Weldadigheid. Maar hoe houd je zo'n historische structuur herkenbaar als bomen uitvallen en klimaat, droogte en boomziekten nieuwe eisen stellen? SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen onderzocht verschillende toekomstscenario's voor de lanen van het UNESCO Werelderfgoed. Projectleider en *European Tree Technician* Daisy van Boven en tekenaar Martijn Lijzen van SmitsRinsma hielpen daarbij met boomkennis én een flinke dosis verbeeldingskracht.

Auteur: Heleen Kommers

De Koloniën van Weldadigheid in Frederiksoord-Wilhelminaoord en Veenhuizen behoren sinds 2021, samen met het Belgische Wortel, tot het UNESCO Werelderfgoed. De rechte wegen, kavels, watergangen en bomenlanen vormen samen een herkenbaar historisch landschap. Juist de beplante lanen zijn belangrijk voor de structuur en zichtlijnen in het gebied.

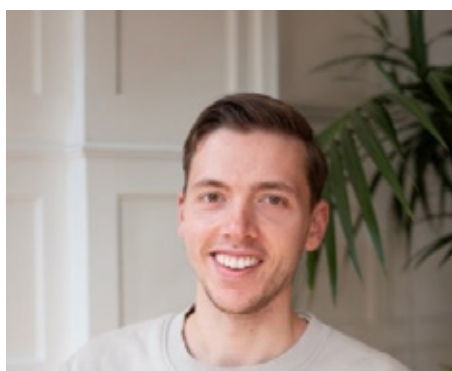
SB4 ontwikkelde eerder een methode om bij historische lanen niet alleen naar de huidige bomen te kijken, maar eerst naar de betekenis van de laan. Op basis daarvan kan een streefbeeld worden gekozen: behouden en beheren, verjongen, gecontroleerd laten aftakelen, opheffen of een andere aanpak. Die methode werd onder meer toegepast in Veenhuizen, Frederiksoord en Wilhelminaoord.

Van bomenmemo naar twaalf scenario's
SmitsRinsma kwam via een eerdere samenwerking met SB4 bij het project terecht. Aanvankelijk verwachtte Van Boven vooral advies te geven over boomsoorten. 'Ik dacht eerst aan een sortimentsadvies, een memo of iets dergelijks. Al snel bleek dat er behoefte was aan iets waarmee de verschillende mogelijkheden ook duidelijk konden worden gepresenteerd.'

Laanbeeld bij 1-op-1 vervanging: open landschap met verschillende boomsoorten en verjonging

‘We hebben echt een pakket aan smaken gemaakt’

Martijn Lijzen

Daisy van Boven

Daar ontstond het idee voor 3D- en Photoshopvisualisaties. ‘Foto’s van bestaande lanen werden als basis gebruikt. Bomen verdwenen digitaal uit beeld en maakten plaats voor nieuwe soorten, structuren en plantafstanden.’ Uiteindelijk werkte SmitsRinsma twaalf verschillende scenario’s uit. Die beelden en de bijbehorende toelichting werden opgenomen in het ontwerpboek van SB4.

Het bijzondere is juist hoe ver het team daarbij durfde te gaan. Sommige voorstellen bleven dicht bij het bestaande beeld. Van Boven: ‘Als een boom uitvalt, komt er bijvoorbeeld een andere soort terug met ongeveer dezelfde

hoogte en vorm. Zo ontstaat meer variatie zonder dat het ritme van de laan sterk verandert.’

Andere beelden gingen veel verder. ‘We hebben ook heel radicaal gedacht: haal de laan weg en plant allerlei soorten door elkaar. In zulke scenario’s stonden verschillende boomsoorten, stamkleuren en eigenschappen naast elkaar. Ook wintergroene soorten kwamen voorbij. Niet omdat zo’n bonte laan per se het eindbeeld moest worden, maar om zichtbaar te maken waar de uitersten lagen.’

Experimenteren zonder een boom te kappen

Daar zit volgens Van Boven juist de kracht

van visualiseren. ‘Op papier kun je eenvoudig schrijven dat meer soortenvariatie mogelijk is. Een beeld laat direct zien wat dat doet met een historische laan. Je kunt dan echt bekijken: hoe zet je die soorten naast elkaar?’

Ook de manier van vervangen werd onderzocht. Een mogelijkheid is om een complete laan in één keer te rooien en opnieuw aan te planten. Een alternatief is werken in blokken van bijvoorbeeld tien tot vijftien bomen. ‘Zo ontstaan verschillende leeftijden binnen één laan. Dat kan de structuur minder kwetsbaar maken voor ziekten en uitval.’

Laanbeeld bij segmentsgewijze vervanging: open landschap met eenduidige beplanting en verjonging met een nieuwe soort

Laanbeeld bij vervanging per blok: eenduidige beplanting en verjonging met een nieuwe soort

Welke variant uiteindelijk wordt uitgevoerd, was bij haar tijdens het gesprek niet bekend. Wel was duidelijk dat de meest radicale voorstellen een stap te ver gingen voor het gewenste historische beeld. Dat past bij de status van het gebied: de ruimtelijke structuur en beplanting behoren tot de kernkwaliteiten die bij het Werelderfgoed worden beschermd.

Ook de berm ging op de tekentafel

De creativiteit beperkte zich niet tot de bomen. Ook de vaak smalle en droge bermen langs de

lanen werden meegenomen. SmitsRinsma liet in de eerste beelden bloemrijke bermen zien. Dat bleek visueel te uitbundig. 'We hadden er veel te veel klaprozen in gezet', vertelt ze. 'Het moest ingetogener.'

Daarop werd opnieuw gekeken naar de vraag hoe een kruidenrijke berm er in deze omgeving uit zou kunnen zien. Minder bloemen, meer groen en een beeld dat beter past bij het historische landschap. Juist die stappen laten volgens haar zien wat visualisaties kunnen toe-

'Met visualisaties kun je de uitersten onderzoeken zonder buiten al een keuze te maken'

voegen: niet alleen een eindbeeld presenteren, maar samen zoeken naar wat wel en niet werkt.

Een sprint door de mogelijkheden

Opvallend was ook het tempo. 'We kregen de vraag rond 15 december 2024. Begin januari lagen de eerste uitgewerkte stukken er al.' Lijzen werkte tijdens de kerstperiode door aan de beelden. Soms gingen op één dag meerdere versies heen en weer tussen SmitsRinsma en SB4.

Die korte, intensieve werkwijze hielp volgens Van Boven juist bij het creatieve proces. 'Het team kon ideeën direct testen, aanpassen en opnieuw verbeelden. Van een behoudende één-op-éénvervanging tot een volledig gemengde laan: alles kon eerst digitaal worden uitgetoetst.'

Voor haar zit daar ook de bredere waarde van het project. Historische lanen zijn niet alleen in de Koloniën van Weldadigheid aan vervanging toe. Veel terreinbeheerders en gemeenten staan voor dezelfde vraag: hoe behoud je een herkenbare laanstructuur en maak je het bomenbestand tegelijk weerbaarder? 'We hopen dat wat we hier hebben gedaan ook andere organisaties kan inspireren.'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!